

הצעה להחלטה

מחליטים:

בהמשך להחלטת הממשלה מס' 2332 מיום 14.12.2014 ולהחלטה מס' 59 מיום 7.6.2015, שהכריזה על היישובים הדרוזים והצ'רקסיים המפורטים בסוף החלטה זו (להלן: "יישובי התוכנית") כיישובים בעלי עדיפות לאומית לעניין החלטה זו, ובהתאם להנחיית הממשלה בדבר קיצור לוחות הזמנים בהחלטה 59 כך שיישומה, בהיקף התקציבי שנקבע בה, יושלם עד סוף שנת 2019, לקבוע את תוכנית הפיתוח וההעצמה של היישובים הדרוזים והצ'רקסיים, כדלקמן:

1. **תכנים, פדגוגיה ותגבור פעילות חינוכית** - להנחות את משרד החינוך להפעיל תכנית לתגבור פעילות חינוך פורמלי ובלתי-פורמלי ביישובי התוכנית בהתאם למתווה שיגובש עם משרד ראש הממשלה ובהתייעצות עם יו"ר פורום ראשי הרשויות הדרוזיות והצ'רקסיות עד ליום 1.3.2016. התוכנית תתייחס, בהתאם לצורך, לכל הרצף החינוכי, החל מהחינוך הקדם יסודי ועד החינוך העל יסודי לרבות הנגשת השכלה גבוהה והשכלת מבוגרים. היקף התוכנית יעמוד על 180 מלש"ח, בפריסה על פני ארבע שנים 2016 - 2019, מהם 70 מלש"ח ממקורות משרד החינוך (17.5 מלש"ח בשנה), ו- 110 מלש"ח תקציב תוספתי יעודי שיוקצה על ידי משרד האוצר (27.5 מלש"ח לשנה). אופן מימוש התקציב התוספתי יהיה בכפוף לאישור ועדת היגוי בראשות מנהלת אגף חינוך דרוזי וצ'רקסי במשרד החינוך, סמנכ"ל משרד ראש הממשלה ובהתייעצות עם יו"ר פורום ראשי הרשויות הדרוזיות והצ'רקסיות, עד ליום 17.2.2016. לעניין התקציב המשרדי של משרד החינוך, יובהר שחלק מהסעיפים הצפויים להיכלל בתוכנית משולבים בבסיס תקציב משרד החינוך. לפיכך, ככל שפריט בתוכנית הוכלל כבר, באותו היקף כספי, לאותה מטרה ולאותו פרק זמן בבסיס התקציב, יראו אותו, לאחר התייעצות עם משרד ראש הממשלה, כאילו תוקצב במסגרת התוכנית.

2. **בינוי ותשתיות של מוסדות חינוך** - להנחות את משרד החינוך לגבש, בתיאום עם משרד ראש הממשלה ובהתייעצות עם פורום ראשי הרשויות הדרוזיות והצ'רקסיות, בתוך 120 יום, תכנית להמשך צמצום פערים ולשיפור תשתיות במוסדות חינוך ביישובי התוכנית, בכלל זה בינוי כיתות חדשות, גני ילדים, שיפוץ בתי ספר קיימים, חידוש מבנים וטיפול במפגעי בטיחות. התוכנית תופעל בהתאם לנהלי מינהל הפיתוח במשרד החינוך. היקף התכנית יעמוד על 140 מלש"ח, בפריסה על פני ארבע שנים 2016-2019, מהם 80 מלש"ח ממקורות משרד החינוך ו- 60 מלש"ח תקציב תוספתי יעודי שיוקצה על ידי משרד האוצר, בהתאם לפריסה התקציבית להלן:

מקור תקציבי/ שנת תקציב	עד ליום 31.1.16	2016 [מלשי"ח]	2017 [מלשי"ח]	2018 [מלשי"ח]	2019 [מלשי"ח]
משרד האוצר	12	12	12	12	12
משרד החינוך	-	*32	16	16	16

*ככל שתקציב בסך 16 מלשי"ח הוקצה במהלך 2015 יהיה משרד החינוך פטור מהקצאה זו בשנת 2016.

3. **בינוי ותשתיות רווחה** - להנחות את משרד הרווחה והשירותים החברתיים לגבש ולהפעיל תוכנית להקמה, לרכישת נכסים ולשיפור תשתיות של מוסדות רווחה ביישובי התוכנית שתגובש בתיאום עם משרד ראש הממשלה. היקף התוכנית יהיה 80 מלשי"ח, בפריסה על פני ארבע שנים 2016-2019, מהם 20 מלשי"ח ממקורות משרד הרווחה והשירותים החברתיים ו- 60 מלשי"ח תקציב תוספתי ייעודי שיוקצה על ידי משרד האוצר. למען הסר ספק, תקציב זה הוא למטרות פיתוח תשתיות בלבד. הקצאת התקציב תבוצע בהתאם לפריסה התקציבית להלן:

מקור תקציבי/ שנת תקציב	עד ליום 31.1.16	2016 [מלשי"ח]	2017 [מלשי"ח]	2018 [מלשי"ח]	2019 [מלשי"ח]
משרד הרווחה	4	4	4	4	4
משרד האוצר	-	24	12	12	12

תגבור שירותי רווחה - משרד הרווחה והשירותים החברתיים יתגבר פעילות בתחום הרווחה ביישובי התוכנית בשנים 2016-2019 בהשקעה כוללת של עד 50 מלשי"ח אשר יועמדו לרשות הרשויות במימון מלא של המדינה. לצורך כך יקצה משרד האוצר למשרד הרווחה והשירותים החברתיים תקציב תוספתי ייעודי בסך 40 מלשי"ח, בפריסה על פני ארבע שנים (10 מלשי"ח לשנה); משרד הרווחה והשירותים החברתיים יקצה ממקורותיו 10 מלשי"ח (2.5 מלשי"ח לשנה). משרד הרווחה והשירותים החברתיים יקבע את הקריטריונים להקצאת סכום זה בתיאום עם משרד ראש הממשלה, ויקצה את התקציב לרשות רק עבור פעילויות שיעמדו בקריטריונים שיקבעו.

שיקום חברתי - להנחות את משרד הבינוי והשיכון להמשיך להפעיל, בשיתוף הרשויות המקומיות, את פרויקט השיקום החברתי ביישובי התוכנית, תוך התמקדות בתוכניות לגיל הרך, בהשקעה כוללת של 16 מלשי"ח. לצורך כך, יקצה משרד האוצר תקציב תוספתי בסך של 16 מלשי"ח, בפריסה על פני ארבע שנים (4 מלשי"ח לשנה) 2016 - 2019. הקצאת התקציב לרשויות השונות תיעשה על-פי כללים שיקבע משרד הבינוי והשיכון בתיאום עם משרד ראש הממשלה.

מרכזי נעורים - להמשיך להפעיל "מרכזי נעורים" ביישובי התוכנית בשנים 2016-2019. לשם כך להאריך את תוקף סעיף 5 בהחלטה 2861 מיום 13.2.2011 בעניין מיזם עם גיוינט ישראל, לצורך המשך, הפעלתם של "מרכזי נעורים", בכפוף לכל דין ובהתאם למתווה

שגובש בין משרד ראש הממשלה לבין הג'וינט וזאת עד לסוף שנת 2017. עד למועד האמור ייקבע משרד ראש הממשלה את אופן המשך הפעלת המרכזים, בהתאם לשיקול דעת מקצועי ולפי כל דין. מרכזים אלה ימשיכו לפעול להעצמת בני הנוער ואוכלוסיית הצעירים הדרוזים והצ'רקסיים, על-ידי פיתוח מנהיגות, חיזוק ההתנדבות והמעורבות החברתית, שיפור הישגים לימודיים, חינוך למצוינות, מתן מענה לנוער בסיכון ועשייה למען החברה והסביבה. פעילות המיזם תלווה על ידי ועדת היגוי בראשות נציג משרד ראש הממשלה, משרד החינוך, ג'וינט ישראל, וגורמים נוספים כפי שמשרד ראש הממשלה ימצא לנכון, ובהשתתפות יו"ר פורום ראשי הרשויות הדרוזיות והצ'רקסיות ונציגים מקרב הרשויות הדרוזיות והצ'רקסיות. היקף המיזם יעמוד על 40 מלש"ח, בפריסה על פני ארבע שנים (2016-2019) מהמקורות התקציביים הבאים:

- א. משרד האוצר יקצה תקציב תוספתי בסך 30 מלש"ח, בפריסה על פני ארבע שנים 2016-2019, (7.5 מלש"ח לשנה).
- ב. הממשלה רושמת לפניה את התחייבות ג'וינט ישראל להקצות 10 מלש"ח, בפריסה על פני ארבע שנים 2016-2019 (2.5 מלש"ח לשנה), בכפוף לתקופת ההתקשרות שתקבע בפועל.

עיר ללא אלימות - להנחות את המשרד לביטחון הפנים להרחיב את פעילות תכנית "עיר ללא אלימות", כך שהיא תופעל בכל יישובי התכנית בהתאם לקריטריונים שייקבעו במשרד לביטחון הפנים, לרבות לעניין השתתפותם העצמית של יישובי התכנית. לצורך כך יוקצה סך של 22.5 מלש"ח, בפריסה על פני חמש שנים, בשנים 2016-2020, מהם 9.5 מלש"ח ממקורות המשרד לביטחון הפנים ו- 13 מלש"ח תקציב תוספתי ייעודי שיוקצה על ידי משרד האוצר, בהתאם לפריסה התקציבית הבאה:

מקור תקציבי/ שנת תקציב	2016 [מלש"ח]	2017 [מלש"ח]	2018 [מלש"ח]	2019 [מלש"ח]	2020 [מלש"ח]
המשרד לבטי"פ	1.9	1.9	1.9	1.9	1.9
משרד האוצר	4.2	2.2	2.2	2.2	2.2

מנכ"ל המשרד לביטחון הפנים יסכם מול המועצה האזורית מרום הגליל את העברת התקציבים ליישובים עין אל-אסד וריחניה לצורך הפעלת תכנית "עיר ללא אלימות" בתחומם.

פעילויות תרבות וספורט - להנחות את משרד התרבות והספורט לגבש בתיאום עם משרד ראש הממשלה ובהתייעצות עם פורום הרשויות הדרוזיות והצ'רקסיות, תכנית לפעילויות תרבות, מורשת דרוזית וצ'רקסית ופיתוח קהילה, ביישובים הכלולים בתוכנית, בהיקף כולל של 30 מלש"ח, בפריסה על פני ארבע שנים 2016-2019. לצורך כך יקצה משרד התרבות והספורט סך של 15 מלש"ח ממקורותיו, בפריסה על פני ארבע שנים (3.75 מלש"ח לשנה) ומשרד האוצר יקצה סך של 15 מלש"ח כתקציב תוספתי ייעודי (3.75 מלש"ח לשנה). ככל שהכספים או חלקם יהיו מיועדים לתמיכה במוסדות ציבור, ייעשה הדבר בדרך של תמיכות ובהתאם לכך דין, וזאת לאחר בחינת מבחני התמיכה הקיימים.

פיתוח אזורי תעשייה - להנחות את משרד הכלכלה והתעשייה, לגבש, בתוך 90 יום, בתיאום עם משרד ראש הממשלה תכנית לפיתוח אזורי תעשייה, מסחר ותעסוקה (להלן: "אזורי תעשייה") ביישובי התוכנית, כדלקמן:

א. להנחות את משרד הכלכלה והתעשייה לתכנן, לבצע עבודות פיתוח, להרחיב אזורי תעשייה חדשים וקיימים, לתמוך באזורי תעשייה הנמצאים בשלבי הקמה ביישובי התכנית על פי נהלים שיקבע משרד הכלכלה והתעשייה ולפעול להקמת מינהלות באזורי התעשייה ביישובי התוכנית על פי נהלי המשרד. בנוסף, לפעול לטובת שילובם של ישובים שאין להם אזור תעשייה בשטחם והם אינם משויכים לאזורי תעשייה משותפים, במסגרת אזורי התעשייה הקיימים, בהתאם לתוכנית שיגבש משרד הכלכלה והתעשייה בתיאום עם משרד ראש הממשלה, משרד האוצר ומשרד הפנים, בהיקף של 75 מלש"ח על פני תקופת התוכנית. לצורך יישום התכנית יקצה משרד האוצר תקציב תוספתי בסך 60 מלש"ח בפריסה על פני ארבע שנים 2016-2019, כמו כן משרד הכלכלה והתעשייה יקצה לצורך כך סך של 15 מלש"ח בפריסה על פני ארבע שנים 2016-2019 (3.75 מלש"ח בשנה).

ב. משרד הכלכלה והתעשייה יקצה ממקורותיו 25 מלש"ח, על פני שלוש שנים (2016-2018), לטובת פיתוח אזור התעשייה המשותף "נתיב השיירה", "כברי 2000" או אזור תעשייה אחר שייבחר על פי שיקולים מקצועיים בתיאום עם משרד ראש הממשלה ומשרד האוצר ובהתייעצות עם פורום הרשויות הדרוזיות והצ'רקסיות, וזאת ובתנאי שאזור התעשייה שיבחר מבין כלל חלופות אלו ייתן מענה לשילובם של יישובי התכנית שאינם מקבלים מענה אחר במסגרת החלטה זו ושאינן להם אזור תעשייה בשטחם ובכפוף לקבלת תקציב תוספתי של 20 מלש"ח ממשרד האוצר.

ג. תשתיות תומכות - לצורך תמיכה ביישום תכנית פיתוח אזורי התעשייה כאמור בסעיפים א-ב לעיל ("תכנית הליבה"), להנחות את משרד האוצר להקצות תקציב תוספתי בהיקף של 58 מלש"ח לשנים 2016-2019, לטובת פיתוח תשתיות נלוות בתחום הניקוז, התחבורה, המים והביוב וכן תשתיות נוספות הנגזרות מתכנית הליבה, בהתאם לתכנית שתגובש בתיאום עם משרד ראש הממשלה והמשרדים הרלוונטיים, במסגרתה גם ייקבע מועד פריסת התקציבים. הסכומים כאמור יועמדו לרשות הגופים והמשרדים הרלוונטיים בהתאם לסדרי העבודה והעדיפות שיקבעו על ידי משרד הכלכלה והתעשייה בתוכנית הליבה.

סיוע לעסקים קטנים ובינוניים - להטיל על הסוכנות לעסקים קטנים ובינוניים במשרד הכלכלה והתעשייה לפעול לעידוד, קידום ופיתוח העסקים הקטנים והבינוניים במגזר הדרוזי והצ'רקסי, לרבות באמצעות הפעלת מרכזי ליווי עסקים ביישובי התוכנית בהתאם לתוכנית שגיבשה הסוכנות בתיאום עם משרד ראש הממשלה. היקף התוכנית הכולל לארבע שנים 2016-2019 יעמוד על 10.5 מלש"ח, מהם 2.5 מלש"ח ממקורות משרד הכלכלה והתעשייה ו- 8 מלש"ח תקציב תוספתי ייעודי שיקצה משרד האוצר למשרד הכלכלה והתעשייה.

תעסוקה (מרכזי הכוון תעסוקתי) - להנחות את משרד הכלכלה והתעשייה להמשיך

להפעיל מרכזי הכוון תעסוקתי ביישובים הדרוזים והצ'רקסיים בהם פועלים כיום מרכזי הכוון תעסוקתי, תוך מתן דגש על התאמת ההכשרה לדרישות שוק העבודה; זאת, במטרה להביא להעלאת שיעור ההשתתפות בשוק העבודה. לצורך הפעלת המרכזים בשנת 2016, יוארך תוקף סעיף 9 בהחלטת ממשלה מס' 2861 מיום 13.2.2011, עד לסוף שנת 2016, משרד הכלכלה והתעשייה יאריך את ההתקשרות עם גיוינט ישראל, בכפוף לכל דין, ומשרד האוצר יקצה למשרד הכלכלה והתעשייה תקציב תוספתי, בהרשאה להתחייב בסך 6 מלש"ח לאותה שנה. הממשלה רושמת לפניה את התחייבות הגיוינט להקצות 2 מלש"ח לצורך כך.

לצורך המשך הפעלת המרכזים בשנים 2017-2020 וכחלק מתוכנית כוללת של משרד הכלכלה והתעשייה, משרד האוצר יקצה למשרד הכלכלה והתעשייה סך של 32 מלש"ח בהרשאה להתחייב בשנת 2016. אופן הפעלת המרכזים בשנים אלו ייקבע, בהתאם לשיקול דעת מקצועי ולפי כל דין כאשר תכנית הפעלת מרכזי הכוון תלווה על ידי ועדת היגוי בראשות משרד הכלכלה והתעשייה ובהשתתפות משרד ראש הממשלה, גיוינט ישראל, משרד האוצר, וגורמים נוספים כפי שמשרד הכלכלה והתעשייה ומשרד ראש הממשלה ימצאו לנכון.

פיתוח ענף התיירות - לפעול להמשך פיתוח תשתיות תיירותיות ולקידום ענף התיירות ביישובי התוכנית, כדלקמן:

א. להנחות את משרד התיירות לפעול לפיתוח התיירות ביישובי התוכנית, בהתאם לתכנית שהוגשה למשרד ראש הממשלה לפיתוח תשתיות תיירות ציבוריות, חדרי אירוח, הכשרת כוח אדם, והכנת תכנית-אב לתיירות, מגוריות ויישוביות. מרכיבי התכנית יאושרו בהתאם לנהלים הקבועים במשרד התיירות ובתאום עם משרד ראש הממשלה. היקף התוכנית יעמוד על 56 מלש"ח, בפריסה על פני ארבע שנים 2016-2019, מהם 12 מלש"ח ממקורות משרד התיירות (3 מלש"ח לשנה) ו- 44 מלש"ח תקציב תוספתי ייעודי שיוקצה על ידי משרד האוצר (11 מלש"ח לשנה).

ב. להנחות את המשרד לקידום הפריפריה הנגב והגליל להמשיך בשנים 2016-2019 ביישום התוכנית למיתוג התיירות במגזר הדרוזי-צ'רקסי. לצורך כך, יקצה המשרד לקידום הפריפריה הנגב והגליל, ממקורותיו, 5 מלש"ח, בפריסה על-פני ארבע שנים (1.25 מלש"ח לשנה).

13. **הרחבת שטחי שיפוט - יוקם צוות בראשות מנכ"ל משרד הפנים או מי מטעמו ובהשתתפות נציג משרד ראש הממשלה, לבחינת צורכי היישובים הדרוזים לשינוי תחומי שיפוט של יישובים הנכללים בתוכנית. הצוות יגיש את המלצותיו לשר הפנים לא יאוחר מיום 1.6.2016.**

קידום תכניות מתאר - להנחות את מינהל התכנון לממש את תכנית העבודה לקידום תכנון מתארי ביישובי התוכנית, שגיבש בהתאם לאמור בסעיף 11 להחלטת הממשלה 2332. לצורך כך, יקצה מינהל התכנון, ממקורותיו, 10 מלש"ח. פריסת התקציב לאורך שנות התוכנית תיעשה בהתאם לתכנית העבודה.

קידום תכנון מפורט בקרקע פרטית - להנחות את מינהל התכנון ומשרד הבינוי והשיכון לממש את תכנית העבודה שגיבשו בהתאם לאמור בסעיף 12 להחלטת הממשלה 2332, ולקדם, בשיתוף הרשויות המקומיות הנכללות בתוכנית, תכנון מפורט בקרקע פרטית ביישובי התוכנית, זאת למעט ביישובים אבו סנאן, ג'וליס ובית ג'ין, שם משרד הבינוי והשיכון יקדם תכניות מפורטות לקרקע פרטית.

א. לצורך כך יוקצה סך של 40 מלש"ח בפריסה על פני ארבע שנים 2016-2019, מהם 15 מלש"ח ממקורות מינהל התכנון ו- 25 מלש"ח תקציב תוספתי ייעודי שייקצה משרד האוצר למינהל התכנון, בהתאם לסיכום שיקבע מנכ"ל משרד ראש הממשלה בהתייעצות עם מינהל התכנון.

ב. משרד האוצר יקצה סך של 10 מלש"ח בפריסה על פני ארבע שנים 2016-2019 למשרד הבינוי והשיכון לתכנון מפורט בקרקע פרטית בשלושת היישובים אבו סנאן, ג'וליס ובית ג'ין.

ככל שיוקם במהלך שנות התוכנית גוף ביצוע ממשלתי ייעודי המתמחה בביצוע פעולות תכנון כאמור בסעיפים אלו, יבחן משרד ראש הממשלה הסטת חלק ממשאבי התוכנית ומסירת חלק מפעולות התכנון לגוף זה.

סיוע בקידום תכנון ופיתוח אודבני - מינהל התכנון יעמיד לרשות המועצות המקומיות הכלולות בתוכנית יועץ או יועצים שיסייעו להן בגיבוש ובקידום תכניות תכנון ובניה, בכלל זה תכניות מתאר ותוכניות מפורטות. משרד האוצר יקצה למטרה זו, בשנים 2016-2019, תקציב תוספתי בהיקף של 6 מלש"ח (1.5 מלש"ח לשנה).

פיתוח שכונות וותיקות - להנחות את משרד הבינוי והשיכון להמשיך לבצע השלמות פיתוח בשכונות ותיקות ביישובים הדרוזים והצ'רקסיים, בהתאם לקריטריונים הקיימים במשרד הבינוי והשיכון ובתאום עם משרד ראש הממשלה, בהיקף של 80 מלש"ח, בפריסה על פני ארבע שנים 2016 - 2019. לצורך כך, יקצה משרד האוצר תקציב תוספתי ייעודי בהיקף של 80 מלש"ח בהתאם לפריסה התקציבית הבאה:

מקור תקציבי/ שנת תקציב	2016 [מלש"ח]	2017 [מלש"ח]	2018 [מלש"ח]	2019 [מלש"ח]
משרד האוצר	32	16	16	16

פיתוח מוסדות ציבור

א. להנחות את משרד הבינוי והשיכון לפעול להקמתם ולשיקומם של מבני ציבור ביישובי הדרוזים והצ'רקסיים הנכללים בתוכנית זו בהשקעה כספית בהיקף של 71 מלש"ח, בפריסה על פני ארבע שנים 2016 - 2019. לצורך כך, יקצה משרד האוצר תקציב תוספתי ייעודי בסך 71 מלש"ח בהתאם לפריסה התקציבית הבאה:

מקור תקציבי/ שנת תקציב	2016 [מלש"ח]	2017 [מלש"ח]	2018 [מלש"ח]	2019 [מלש"ח]
משרד האוצר	28.4	14.2	14.2	14.2

תכנית עבודה ראשונית תגובש בתאום עם משרד ראש הממשלה ובהתייעצות עם פורום ראשי הרשויות הדרוזיות והצ'רקסיות. תכנית העבודה והקצאת התקציב ליישובים השונים תיעשה בהתאם לנוהל הקיים במשרד הבינוי והשיכון לעניין הקמת מוסדות ציבור, ובכלל זה תעשה בהתאם לצרכים ובהתחשב במלאי המבנים הקיימים ביישובים וכן תוך התחשבות בתקציבי עבר שיועדו למבני ציבור ומידת מימושם. יצוין כי במסגרת החלטה זו משרד הבינוי והשיכון יקים גם מבנים רב תכליתיים שישמשו את התוכניות האחרות שמופעלות ביישובים אלה כמו מרכזי גיל רך, מרכזי נעורים ומרכזי הכוונה להשכלה גבוהה ותעסוקה.

ב. בנוסף, משרד הבינוי והשיכון יקצה עד 5% מתקציב מבני הציבור האמור בס"ק א' לעיל, על פי הצורך, לשם הבאת המבנה להתחלת הפעלה (כגון הצטיידות, חיבורי חשמל וכו'). המנגנון לפיו יוקצו תקציבים להבאת המבנה לכדי הפעלתו, והקריטריונים להפעלת התקציב, יקבעו בתיאום בין משרד הבינוי והשיכון, משרד החינוך, משרד ראש הממשלה וגורמים נוספים לפי העניין, ובהתייעצות עם יו"ר פורום ראשי הרשויות הדרוזיות והצ'רקסיות.

חסמי תכנון ופיתוח - להנחות את משרד הבינוי והשיכון לפעול להסרת חסמי תכנון ופיתוח ותשתיות, להמשך תכנון ופיתוח ביישובים הכלולים בהחלטה זו, לרבות הקצאת תקציב לפינויים בלתי כלכליים. לצורך כך, יוקצה סך של 95 מלש"ח, בפריסה על פני ארבע שנים 2016-2019, מהם 30 מלש"ח ממקורות משרד הבינוי והשיכון (7.5 מלש"ח לשנה) ו- 65 מלש"ח תקציב תוספתי ייעודי ממשרד האוצר (16.25 מלש"ח לשנה). ההקצאה תהיה על פי כללים שיקבעו משרד הבינוי והשיכון ומשרד ראש הממשלה בהתייעצות עם משרד האוצר במסגרת ועדת הסרת חסמים שתוקם במשרד ראש הממשלה.

תגבור תקציבי פיתוח - להנחות את משרד הפנים להקצות לטובת יישובי התוכנית תקציב פיתוח ייחודי, בהיקף של 120 מלש"ח מהם 40 מלש"ח מתוך תקציבי הפיתוח המוקצים להם מדי שנה במשרד הפנים, ו- 80 מלש"ח תקציב תוספתי ממשרד האוצר, בפריסה על-פני חמש שנים 2015-2019. הקצאת חלקו של משרד הפנים, תהיה ע"פ נוסחת הקצאת תקציבי הפיתוח הנהוגה במשרד הפנים. הקצאת חלקו של משרד האוצר תהיה יחסית, בהתאם למספר תושבי הרשות ביחס לכלל התושבים ביישובי התוכנית, כמפורט ברשימת היישובים. למען הסר ספק, מועצות אזוריות שבהן יישובים הנכללים בתוכנית זו יקבלו תקצוב כאמור רק בגין תושבי היישובים הכלולים בתוכנית, והתקציב שיינתן לרשות בגינם ייועד על ידי הרשות לטובת פעילות פיתוח בתחום ישובים אלו בלבד.

מבני דת - להנחות את משרד הפנים להשתתף במימון בכפוף לכל דין, בהקמה, בשיפוץ ובאחזקת מבני דת, בתי תפילה, בתי קברות, מקומות קדושים ובתי לוויית במגזר הדרוזי

והצ'רקסי לרבות באמצעות המועצה הדתית העליונה, בהתאם לתוכנית שתגובש בתיאום עם משרד ראש הממשלה ובהתייעצות עם פרום ראשי הרשויות הדרוזיות והצ'רקסיות. היקף התוכנית יעמוד על סך של 80 מלש"ח, בפריסה על פני ארבע שנים 2016 - 2019 מהם 20 מלש"ח ממקורות משרד הפנים (5 מלש"ח לשנה) ו- 60 מלש"ח תקציב תוספתי ייעודי ממשרד האוצר (15 מלש"ח לשנה). מכלל התקצוב כאמור יוקצו 15 מלש"ח למועצה הדתית הדרוזית לטובת השלמת פיתוח קבר הנביא יתרו (שועיב) בקרני חיטין. יישום הסעיף כפוף לבחינה משפטית, בתיאום עם משרד המשפטים.

חיזוק שדרת העובדים ברשויות - להנחות את משרד הפנים לקדם תכניות לשינוי ארגוני ועידוד פרישה של עובדים ביישובי התוכנית, במטרה להביא לחיזוק ושיפור התרבות הארגונית וההון האנושי ברשויות המקומיות. היקף התוכנית יעמוד על סך של 30 מלש"ח, שיועברו כתקציב תוספתי ממשרד האוצר, בפריסה על פני ארבע שנים 2016 - 2019 (7.5 מלש"ח לשנה).

דרכים חקלאיות, ניקוז ומחקר ופיתוח חקלאי יישומי - להנחות את משרד החקלאות ופיתוח הכפר לגבש, בתוך 60 יום, תכנית לפיתוח דרכים חקלאיות, ותכנית להסדרת הניקוז הפנימי והאזורי ביישובים הכלולים בתוכנית זו כדלקמן:

- א. ניקוז בנחלים ארציים - משרד החקלאות ופיתוח הכפר ייתן, במסגרת נהלי התמיכה, העדפה לפרויקטים של ניקוז בנחלים ארציים שיש להם השפעה על יישובי התוכנית.
- ב. ניקוז בנחלים ותעלות אזוריות - משרד האוצר יקצה תקציב תוספתי בסך של 15 מלש"ח לשנים 2016-2018 (5 מלש"ח כל שנה), בהתאם לצרכים המקצועיים שיגובשו על-ידי רשויות הניקוז לצורך הסדרה ותחזוקה של תשתיות ניקוז אזוריות באגני ניקוז בהם מצויים יישובי הדרוזים והצ'רקסיים. ההקצאה תיעשה בהתאם לנהלי תמיכות שיגובשו לצורך העניין על ידי משרד החקלאות ופיתוח הכפר בתיאום עם משרד האוצר.
- ג. תיעול פנימי ביישובים - משרד האוצר יקצה תקציב תוספתי בסך של 35 מלש"ח, בפריסה על פני ארבע שנים (2016-2019) שיועברו לרשויות המקומיות בהתאם לנוהל תמיכות שיגובש לטובת העניין על ידי משרד החקלאות ופיתוח הכפר ובתיאום עם משרד ראש הממשלה והאוצר, לצורך סיוע להסדרת פעולות ניקוז פנימי בתוך יישובי התוכנית. רשויות הניקוז יהיו חברות בועדת התמיכות לצורך סיוע בשיפוט הבקשות.
- ד. דרכים חקלאיות - להנחות את משרד החקלאות ופיתוח הכפר לפעול לפריצה, לסלילה ולשיקום דרכים חקלאיות ביישובי התוכנית בהתאם לנהלי מנהלת ההשקעות במשרד החקלאות ופיתוח הכפר, בהתחשב בתנאים הטופוגרפיים הייחודיים של היישובים שכלולים בתוכנית, ובכפוף לאישור מוסדות התכנון המוסמכים, בהשקעה כוללת בסך 15 מלש"ח, בפריסה על פני ארבע שנים (2016-2019) מהם 5 מלש"ח ממקורות משרד החקלאות ו-10 מלש"ח תקציב תוספתי ממשרד האוצר.

התייעלות אנרגטית - להנחות את משרד התשתיות הלאומיות, האנרגיה והמים לסייע למועצות המקומיות הכלולות בתוכנית בגיבוש ובפרסום מכרזים, לטובת ביצוע פרויקטי

התייעלות אנרגטית. משרד התשתיות הלאומיות, האנרגיה והמים יקצה לצורך כך סך של 1 מלשי"ח בפריסה על שנתיים (2016-2017, חצי מלשי"ח כל שנה) ומשרד האוצר יקצה תקציב תוספתי בסך 5 מלשי"ח בפריסה על פני שנתיים (2016-2017, 2.5 מלשי"ח לשנה).

תקצוב משלים למבני ציבור חוץ תקציביים - להנחות את המשרד לקידום הפריפריה הנגב והגליל, להעמיד תקציב בסך 30 מלשי"ח, בפריסה על פני ארבע שנים 2016-2019, לטובת סיוע לרשויות של יישובי התוכנית בכיסוי חלקן של הרשויות בתקצוב תכניות בהן אושרה לפי הוראות כל דין הקמת מבנים במימון מפעל הפיס, וכן בכפוף להוראות תכנית מתקנים לאומית ככל שתקבע לפי סעיף 17(ב)(2), לחוק הספורט, התשמ"ח – 1988, לטובת סיוע בהקמת מבנים במימון המועצה להסדר הימורים בספורט (טוטו). לצורך כך יקצה המשרד לקידום הפריפריה הנגב והגליל 10 מלשי"ח ממקורות (2.5 מלשי"ח בשנה), ומשרד האוצר יקצה תקציב תוספתי בסך 20 מלשי"ח (5 מלשי"ח בשנה).

שילוט ומספור - להנחות את המשרד לקידום הפריפריה הנגב והגליל לממש בשנים 2016-2019 את התוכנית שגיבש בתיאום עם משרד ראש הממשלה להצבת שילוט רחובות ביישובי התוכנית שיותאם לתוכנית לפיתוח תיירות ביישובי התוכנית, בהיקף של 15 מלשי"ח, בפריסה על-פני ארבע שנים, מהם 5 מלשי"ח ממקורות מהמשרד לקידום הפריפריה הנגב והגליל (1.25 מלשי"ח לשנה) ו-10 מלשי"ח תקציב תוספתי ייעודי שיוקצה על ידי משרד האוצר (2.5 מלשי"ח לשנה).

פעילות תרבות, חינוך וספורט - להנחות את המשרד לקידום הפריפריה הנגב והגליל להכין תכניות לקידום ילדים ונוער (שחמט, ספורט פעילויות חינוכיות, תרבות וכו') בהיקף של 20.5 מלשי"ח ובפריסה על פני ארבע שנים 2016-2019, מהם 18.5 מלשי"ח תקציב תוספתי ממשרד האוצר ו-2 מלשי"ח ממקורות המשרד לקידום הפריפריה הנגב והגליל, ובכפוף להוראות כל דין לעניין פעילות בתחומים אלה. התוכניות יתואמו עם משרד ראש הממשלה והגורמים המקצועיים האחראים על החינוך במגזר הדרוזי והצירקסי במשרד החינוך ובמשרד התרבות והספורט לפי העניין. כמו כן הממשלה רשמת לפניה התחייבות עמותת מפעלות חינוך וחברה להעמיד תקציב בהיקף של 15 מלשי"ח, בפריסה על פני ארבע שנים 2016-2019.

תחבורה ובטיחות בדרכים - להנחות את משרד התחבורה והבטיחות בדרכים לפעול לשיפור ולפיתוח התשתיות התחבורתיות במגזר הדרוזי-צירקסי, כדלקמן:

- א. לבצע את פעולות הפיתוח הנכללות בצבר פרויקטים א' עד ג' בהתאם לתוכנית שהוגשה למשרד ראש הממשלה וכן לנקוט בפעולות נוספות לשיפור תשתיות התחבורה (לרבות מחוץ לשטח השיפוט של היישובים) ובכלל זה הסדרת צמתים, מעגלי תנועה, תאורה וכו'. רשימת הפרויקטים בצבר תוכל להתעדכן בהתאם לשיקולים מקצועיים, בתיאום עם משרד האוצר ובהסכמת משרד ראש הממשלה. היקף התוכנית יעמוד על 175 מלשי"ח, בפריסה על פני חמש שנים 2016-2020 (35 מלשי"ח לשנה).
- ב. להטיל על הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים לבצע פעילות חינוך והסברה לנושא

בטיחות בדרכים במגזר הדרוזי- צ'רקסי. הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים תקצה ממקורותיה סך של 2.5 מלשי"ח לטובת פעילות זאת, בפריסה על פני ארבע שנים 2019-2016 (625 אלשי"ח לשנה).

ג. להנחות את משרד התחבורה לפעול להעברת הטיפול בכבישים הבינוניים חוצי היישובים הכלולים בתוכנית לידי חברת "נתיבי ישראל", וזאת על בסיס בחינה מקלה. לשם כך יגובשו קריטריונים ייחודיים אשר יתנו התייחסות מיוחדת לכבישים מס' 672 חוצה עוספיא ודאליית אל כרמל, 806 חוצה מעיאר, 864 חוצה פקיעין ו- 864 חוצה ראמה, 767 חוצה כפר כמא ו- 89 חוצה חורפיש.

בריאות - להנחות את משרד הבריאות להכין, בתוך 120 יום, תכנית להקמת תחנות לבריאות המשפחה ותוכנית לחינוך ולקידום בריאות ביישובים הכלולים בהחלטה בתיאום עם משרד ראש הממשלה, ועל פי שיקולים מקצועיים, ולהקצות ליישומה 14.5 מלשי"ח, בפריסה על פני ארבע שנים 2016-2019, מהם 6 מלשי"ח ממקורות משרד הבריאות (1.5 מלשי"ח לשנה), ו-8.5 מלשי"ח תקציב תוספתי ייעודי שיוקצה על ידי משרד האוצר (2.125 מלשי"ח לשנה). במסגרת התוכנית תיבחר גם חלופה של הקמת מרכזים אינטגרטיביים בשילוב עם התקציבים הקבועים בסעיף 18 א'. כמו כן, ייבחר אופן הפעלת התחנות לבריאות המשפחה במסגרת החלופות הקיימות כיום.

מרכז המורשת של העדה הדרוזית - בהמשך לחוק המרכז למורשת הדרוזים בישראל, התשס"ז-2007, להנחות את משרד התרבות והספורט לחשלים את הקמת מרכז המורשת של העדה הדרוזית בתוך 4 שנים. לצורך כך יקצה משרד האוצר למשרד התרבות והספורט סך של 30 מלשי"ח, בהרשאה להתחייב החל משנת 2016.

השלמת הקמה של שלוחות בתי יד לבנים - בהמשך להחלטת ועדת מנכ"לים משנת 1994, להקים שלוחות של בית יד לבנים ביישובים עוספיא, ירכא ובית גין, באמצעות הרשויות המקומיות או משרד הבינוי והשיכון, כפי שיקבע על ידי משרד ראש הממשלה, בהשקעה כוללת של 5 מלשי"ח. משרד ראש הממשלה יקצה לצורך כך 5 מלשי"ח בפריסה על פני ארבע שנים 2016 – 2019 ובהרשאה להתחייב החל משנת 2016. לצורך כך, יקצה משרד ראש הממשלה 3 מלשי"ח ממקורותיו לשנים 2016-2019. משרד האוצר יקצה למשרד ראש הממשלה תקציב תוספתי ייעודי בסך 2 מלשי"ח לשנים 2016-2019.

הפעלת בית יד לבנים הדרוזי המרכזי - משרד האוצר יקצה למשרד הביטחון 5 מלשי"ח לארבע שנים 2016-2019, לצורך הפעלת מבחני התמיכה של משרד הביטחון. ככל שיהיה צורך בכך, יתוקנו מבחני תמיכה אלה. הקצאת התקציב תבוצע בהתאם לפריסת התקציב הבאה:

מקור תקציבי/ שנת תקציב	2016 [מלשי"ח]	2017 [מלשי"ח]	2018 [מלשי"ח]	2019 [מלשי"ח]
משרד האוצר	2	1	1	1

יובהר כי 1 מלשי"ח מתוך התקציב שיוקצה בשנת 2016, הינו עבור פעילויות שבוצעו בשנת

2015 וטרם ניתן להם מענה תקציבי ופעילויות שיבוצעו בשנת 2016.

ליווי התוכנית וייעוץ לטובת מימושה - משרד ראש הממשלה יפעל בתיאום עם ראשי הרשויות הדרוזיות והצירקסיות לביצוע בקרה ולקידום היישום של החלטה זו. לצורך כך, יקצה משרד האוצר תקציב תוספתי בסך 5 מלש"ח בפריסה על פני ארבע שנים 2016-2019. תקציב זה ישמש, בין השאר, לטובת מחקר סטטיסטי מלווה באמצעות הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, גיבוש מודל מעקב ומערכת מחשוב תומכת, התקשרות עם יועצים וגופים נוספים, ולצורך מעקב אחר התועלות וההשפעות של יישום התוכנית על התושבים והיישובים הנכללים בתוכנית, ולצורך בניית מאגר מידע ובסיס נתונים שיאפשרו מיטוב השקעות הממשלה בתוכנית זו ובתוכניות המשך.

לרשום את הודעת משרד הפנים לפיה הקצה סך של 200 מלש"ח בשנת 2015 לטובת צמצום פערים תקציביים ותשתיתיים ברשויות הדרוזיות והצירקסיות בהתאם למתווה לחלוקת התקציב בין הרשויות שגובש ואושר על ידו ביום 18.10.2015.

המשרד לקידום הפריפריה הנגב והגליל יבצע את הפעולות הנדרשות ממנו לצורך יישום החלטה זו, בכל יישובי התוכנית, לרבות ביישובים שאינם בתחומי הנגב או הגליל, בהתאם להגדרתם לפי חוק הרשות לפיתוח הנגב וחוק הרשות לפיתוח הגליל.

ניהול ושונות -

- א. משרדי הממשלה והגופים השונים השותפים לתוכנית זו יתאמו עם המשרד לשיתוף פעולה אזורי את תכניות העבודה הקשורות לתוכנית זו בתחילת כל שנת עבודה, וכן בכל עת שיעשה שינוי בתוכניות אלו במהלך תקופת התוכנית.
- ב. משרד ממשלתי ראשי, בפרוייקטי פיתוח המחייבים זאת, להתחייב על סכום העולה על התזרים השנתי המתקצב לו, וזאת בהרשאה להתחייב בהסכמת אגף התקציבים במשרד האוצר ובתיאום עם המשרד לשיתוף פעולה אזורי.
- ג. תקציבים אלו אינם מהווים חלופה לכל תקציב אחר שהוקצה על-ידי משרדי הממשלה לטובת אוכלוסיית המיעוטים בכלל, ואוכלוסיית הדרוזים והצירקסיים בפרט למעט אם נאמר אחרת במפורש באותו סעיף.
- ד. המשרד לשיתוף פעולה אזורי יקים וועדת היגוי למעקב ובקרה אחר יישום התוכנית בהשתתפות משרד ראש הממשלה, יו"ר פורום ראשי הרשויות הדרוזיות והצירקסיות, משרד האוצר ונציגי המשרדים השותפים בתוכנית, וכן נציגים נוספים כפי שימצא משרד ראש הממשלה לנכון. הוועדה תתכנס לפחות אחת לחצי שנה.
- ה. תקופת התוכנית הנדונה נקבעה באופן שמיועד לאפשר השלמת פרוייקטי תכנון ופיתוח, ופעולות שהצלחתן ומימושן מותנה בהיותן תכניות רב שנתיות.
- ו. כל שר, בתחומו ועל-פי ההנחיות הביצוע המפורטות בכל אחד מסעיפי החלטה זו, יהיה אחראי על ביצוע המטלות שבתחום אחריותו.

ז. במסגרת יישום ההחלטה ייבחן גם ההיבט של שוויון מגדרי, בהתייחסות עם השרה לשוויון חברתי.

יוד פיתוח למשרתי כוחות הביטחון מקרב אוכלוסיות המיעוטים – לתקופת שמיום 7.6.2015 ליום 31.12.2020

א. לקבוע סבסוד הוצאות פיתוח תשתיות לבנייה חדשה בקרקעות מדינה, בשיעור של 90%, למשרתי כוחות הביטחון ביישובי התוכנית וביישובי מגורי המיעוטים שבאזורי העדיפות הלאומית כהגדרתם בהחלטת הממשלה מס' 667 מיום 4.8.2013, בהתאם לנוסחה שסוכמה בין משרד ראש הממשלה, משרד האוצר ומשרד הבינוי והשיכון בעקבות החלטות ממשלה מס' 2332 ומס' 2861, ותוקנה ביום 26.8.15 בהתאם להחלטה 59, וזאת החל מיום 7.6.2015 ועד לסוף שנת 2020, לרבות שינויים שיעשו בה.

לצורך יישום סעיף זה ביישובים הדרוזים והצ'רקסים יוקצה סך של 40 מלש"ח שישמש לטובת תיגבור הסבסוד (דהיינו ההטבה שמעל ל-50% ועד לגובה הסיוע האמור בסעיף זה; להלן: תיגבור הסבסוד) ביישובים הדרוזים והצ'רקסים, ובהם בלבד. ככל שיידרש תקצוב נוסף למימון תיגבור הסבסוד כהגדרתו לעיל, ביישובים הדרוזים והצ'רקסיים, כפי שיגור מהיקף השיווקים בתקופת התוכנית, יפעל משרד ראש הממשלה להסטת תקציבים ממקורות החלטה זו, (דהיינו ללא פריצת מסגרת התקצוב הקבועה בהחלטה) ויעמידם לטובת מימון התיגבור, באישור הממשלה.

ב. הסבסוד לפי סעיף זה יחול גם לגבי מכרזי קרקע שפורסמו קודם ליום 7 ביוני 2015, וטרם הגיע המועד האחרון להגשת הצעות לגביהם במועד קבלת ההחלטה הנוכחית.

בנוסף, ועל אף האמור בסעיף 38 להלן, הוראת המעבר שנקבעה בפסקה השנייה לסעיף 35 להחלטה 59, תעמוד בעינה לעניין מכרזים כמפורט בה, אשר המועד האחרון להגשת הצעות לגביהם הסתיים לפני מועד קבלת ההחלטה הנוכחית.

ג. בסעיף זה "משרתי כוחות הביטחון" – כמשמעותם בהחלטת מועצת מקרקעי ישראל מספר 1420 מיום 2.3.2015 (להלן- החלטה 1420) וכל החלטה אחרת של מועצת מקרקעי ישראל שתבוא במקומה.

ד. להנחות את יו"ר מועצת מקרקעי ישראל להביא לאישור מועצת מקרקעי ישראל, תוך 60 יום, הצעות לתיקון החלטה מס' 1420, כדלקמן

- לצורך הוספת משרתי שירות בתי הסוהר להגדרה של "משרת בכוחות הביטחון".

- לעניין משך "השירות המלא" תתוקן ההגדרה כך שמקבלי ההטבה יהיו מי ששרתו 24 חודשים לפחות במקום 16 חודשים.

ה. בנוסף, להנחות את יו"ר מועצת מקרקעי ישראל להביא לאישור המועצה הצעה לתיקון החלטה מס' 1420 כך שלעניין הזכאות להנחה בערך הקרקע, יראו את מי ששירת כלוחם או כתומך לחימה וראש אגף כוח אדם בצבא הגנה לישראל (בסעיף זה – ראש אגף כוח

אדם) קבע כי הוא שוחרר מחמת פגיעה שאירעה במהלך אימון או פעילות מבצעית, כמי שהשלים שירות מלא, כהגדרתו בהחלטה האמורה; על החלטת ראש אגף כוח אדם כאמור ניתן לערער לפני ראש המטה הכללי בצבא הגנה לישראל.

תיקון זה יחול גם לעניין הזכאות לסבסוד הוצאות פיתוח תשתיות כאמור בסעיף קטן א.

החלטה זו באה במקום החלטה מס' 59 מיום 7.6.2015 בנושא "תכנית לפיתוח ולהעצמת היישובים הדרוזיים והצ'רקסיים לשנים 2016 – 2020".

עדיפות לאומית

בהתאם לפרק כ"ו לחוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה ליישום התכנית הכלכלית לשנים 2009 ו-2010), התשס"ט-2009 (להלן: "החוק"), בנושא אזורי עדיפות לאומית, השיקול המרכזי שביסוד החלטה זו הוא הצורך בצמצום פערים בין האזור או היישוב לבין אזורים או יישובים אחרים או בין קבוצות אוכלוסייה תושבות האזור או היישוב לבין קבוצות אוכלוסייה אחרות, זאת כאמור בסעיף 151(ב)(5) לחוק.

לאוכלוסיות הדרוזיות והצ'רקסיות מאפיינים ייחודיים המבחינים בין לבין יתר המגזרים באוכלוסייה בישראל, הן מבחינת מאפייני האוכלוסייה והן מבחינת מאפייני היישובים.

הדרוזים בישראל הם עדה דתית סגורה. ב-1957 הוכרה העדה הדרוזית כעדה נבדלת הזכאית להקים מוסדות עדתיים עצמאיים, ובכלל זה בית דין דתי עצמאי. החברה הדרוזית ומנהיגיה שואפים לאינטגרציה פוליטית חברתית במדינה ובחברה הישראלית תוך שמירה על ייחודם הדתי והתרבותי. נכון לסוף שנת 2013, האוכלוסייה הדרוזית הנכללת בהחלטה זו מונה כ-136,000 איש. כל היישובים הדרוזים בישראל נמצאים בצפון הארץ; מרביתם באזור גיאוגרפי מובחן בגליל המערבי וחלקם בשני יישובים (דאליית-אל-כרמל ועוספיא) במחוז חיפה. בשל נסיבות היסטוריות ובעקבות הרדיפות מהן סבלה העדה בעבר, התיישבו הדרוזים באזורים מרוחקים ומבודדים, אשר הנגישות אליהם קשה, והנמצאים על-פי רוב על צלע הר. רמת התשתיות ביישובים הדרוזים אינה נותנת מענה מספק לצרכי התושבים, והיישובים הדרוזים נדרשים להשקעות מיוחדות בתחומי תכנון ובינוי, תשתיות, שירותים ציבוריים ומוסדות ציבור. בנוסף, כל המועצות המקומיות הדרוזיות מדורגות באשכולות חברתיים כלכליים נמוכים.

הצ'רקסיים בישראל מתגוררים בשני כפרים: ריחניה וכפר כמא, ואוכלוסייתם בישראל מונה כ-4,300 איש. מוצאם של הצ'רקסיים בארץ מצפון הקווקז והם מוסלמים סונים אך אינם ערבים. מאפייני האוכלוסייה והיישובים הצ'רקסיים דומים במהותם לאלו של יישובי הדרוזים.

הדרוזים והצ'רקסים חיים בקהילות סגורות השומרות בקנאות על תרבותן הייחודית, תוך התבדלות משאר האוכלוסייה, לרבות אוכלוסיית המיעוטים. ככלל, בני הקהילה מתחתנים בתוך הקהילה ונשארים לגור בתוך כפריהם, ולא עוברים למקומות אחרים, מחשש לשלמות והישרדות הקהילה.

בהחלטה זו, הממשלה מחליטה לקבוע ליישובי הדרוזים והצ'רקסים המפורטים ברשימת

היישובים הכלולה בהחלטה, תכנית פיתוח לשנים 2015-2019. התוכנית תכלול גם מתחם קבר נביא יתרו המשויך לעדה הדרוזית, המצוי מחוץ לתחום יישובי התוכנית, וזאת לעניין סעיף 21 להחלטה. ביצועם של סעיף 7 להחלטה ("עיר ללא אלימות"), סעיף 28 א' ("פיתוח תשתיות תחבורתיות") וסעיף 11 ("מרכזי הכוון") יימשך גם בשנת 2020, זאת לאור תכניות העבודה ליישומם של סעיפים אלו.

כמו כן, בהחלטה לא נכללים ארבעת יישובי הדרוזים ברמת הגולן, שלהם מאפיינים ייחודיים, ואשר נכללים בתוכנית פיתוח ייחודית לשנים 2014-2017, שנקבעה בהחלטת ממשלה מס' 1052 מיום 15.12.2013. במקביל להחלטה הנוכחית, ובשים לב לנסיבות הרלוונטיות ולמכלול החלטות הממשלה בעניין קידום יישובי המיעוטים, ניתן יהיה לשוב ולבחון את המשך ייחודם של היישובים הדרוזים ברמת הגולן במסגרת תוכניות הפיתוח של מגזרים אלו.

מאפיינים סוציו-דמוגרפיים ופערים בתחום החינוך

נכון לסוף 2013 האוכלוסייה הדרוזית מנתה בארץ 136,000 תושבים המהווים 1.7% מכלל אוכלוסיית המדינה, ומס' משקי הבית עמד על 31,000, המהווים 1.4% מכלל משקי הבית בישראל. אוכלוסיית הצירקסיים בארץ מנתה 4,300 שמתגוררים בשני כפרים.

האוכלוסייה הדרוזית והצירקסית בישראל הנה אוכלוסייה צעירה בהשוואה לאוכלוסייה היהודית בישראל: הגיל החציון של הדרוזים הוא 26 לעומת 29.3 במגזר היהודי. על אף האמור, פעולות חינוכיות בלתי פורמאליות כמעט ולא מתקיימות ביישובים הדרוזים והצירקסים עקב המשבר הכספי ברשויות והמצב הסוציו-אקונומי של האוכלוסייה, שמתקשה לשלם בעד הפעילויות האלה.

אחוז המשרתים בצה"ל מבני העדה הדרוזית מגיע ל- 83% - אחוז גבוה מהאחוז באוכלוסייה הכללית (שעומד כיום על 75%). 60% מתוכם מתגייסים ליחידות קרביות בצה"ל. הצעירים הדרוזים והצירקסים מתגייסים לשלוש שנים לפחות, ודוחים בעקבות כך את לימודיהם האקדמאיים; כפועל יוצא, נגרמים להם קשיים בהתמודדותם בשוק העבודה, בשל הפער בניסיון המקצועי ביחס למועמדים אחרים ממגזרי המיעוטים.

בשל המיקום הגיאוגרפי של היישובים הדרוזים והצירקסיים ובשל מאפיינים חברתיים האופייניים לאוכלוסייה זו, אפשרויות התעסוקה הנמצאות בטווח יוממות ממרבית היישובים הדרוזים והצירקסיים מוגבלות, עניין המתחדד אף יותר את הצורך לשדרג את תשתיות התחבורה ביישובים הדרוזים והצירקסיים.

בתחום החינוך היסודי והתיכוני התוצאות של השנים האחרונות מלמדות על הישגים יפים. אחוז הזכאים לבגרות בסוף שנת 2013 עמד על 64.4% במגזר הדרוזי-צירקסי לעומת 60% במגזר היהודי ו- 53.3% במגזר הערבי. הישגים אלו הם חדשים, והם תוצאה של השקעות מיוחדות בתחום החינוך שנכללו במסגרת החלטות ממשלה קודמות לטובת פיתוח היישובים הדרוזים והצירקסיים, אותן יש לשמר. ואכן, ל- 73.5% מכלל האוכלוסייה הדרוזית והצירקסית אין תעודת בגרות. במגזר הערבי עומד שיעור האוכלוסייה ללא תעודת בגרות על 60% ובמגזר היהודי השיעור הוא 40%. מובן, שעל מנת לשמר את המשך מגמת השיפור

בתוצאות החינוך במגזר הדרוזי והצירקסי יש צורך בהמשך השקעה נוספת לאורך השנים הבאות. בהיתן מצבם החברתי-כלכלי של מרבית תושבי היישובים הדרוזים והצירקסיים, אין מקורות חלופיים למימון ההשקעה בתחומים אלו.

בתחום האקדמי עדיין קיימים פערים משמעותיים בין המגזר הדרוזי לבין מגזרים אחרים. אחוז האקדמאיים באוכלוסייה הדרוזית עומד על 6.7% לעומת 11.6% במגזר הערבי ו-26.5% במגזר היהודי. אחוז הסטודנטים הדרוזים עומד על 1% לעומת 8% באוכלוסייה הערבית ואחוזם בתארים מתקדמים נמוך מאוד ביחס למגזרים אחרים.

מאפיינים תכנוניים ומוניציפאליים

הרשויות המקומיות הדרוזיות והצירקסיות נמצאות בקשיים כלכליים ותפקודיים ניכרים. בשל העדר מקורות הכנסה מתעשייה, משירותים וממסחר, שיעור ההכנסות העצמיות של הרשויות נמוך, והן נסמכות באופן משמעותי על סיוע מהמדינה.

כאמור, בחברה הדרוזית התושבים אינם עוזבים את כפריהם ואין כמעט הגירה לערים. הצעירים ממשיכים לקיים את אורח חייהם בתוך המשפחה ובתוך הכפר. מאז שנת 1948 לא הוקמו יישובים חדשים לאוכלוסייה הדרוזית. יצוין כי בהמשך להחלטת הממשלה מס' 5233 מיום 18.11.2012, בדבר קידום הקמת ישוב דרוזי חדש, החליטה המועצה הארצית לתכנון ובניה, ביום 5.1.2016, להמליץ על הקמת ישוב דרוזי חדש באזור אחוזת נפתלי.

בנוסף, עקב המציאות הטופוגרפית של היישובים הדרוזים, הנמצאים ברובם באזורים הרריים ובתוך שמורות טבע, מוטלות עליהם הגבלות תמורות בכל תחומי הבניה והפיתוח. כמו-כן, בשל הטופוגרפיה האמורה, עלויות הפיתוח של הקרקעות ביישובים גבוהות במידה ניכרת מהממוצע הארצי.

הבעיה המרכזית המעכבת את התפתחות היישובים ואשר משליכה במישרין על חיי התושבים היא חוסר זמינות קרקעות לבניה ועלויות פיתוח גדולות. חוסר זמינות הקרקעות היא תוצאה של גידול האוכלוסייה, קשיים בקידום תכניות תכנון ובניה וכן בשל העובדה שעל פי המסורת, הדרוזים והצירקסיים אינם יכולים להתחתן כל עוד הם לא בנו בית.

מכלול הנסיבות המייחדות את המגזר הדרוזי והצירקסי, והמאפיינים המובחנים של מגזרים אלו, הביאו ליצירת פערים מובנים בין היישובים הדרוזים ותושביהם לבין יתר היישובים במדינת ישראל בכלל, ובכלל זה אלו שהוגדרו כאזורי עדיפות לאומית בהחלטת ממשלה מס' 667 מיום 4.8.2013 בעניין הגדרת אזורים ויישובים כבעלי עדיפות לאומית.

על מנת לצמצם פערים אלו, תוך מתן אפשרות לאוכלוסייה הדרוזית והצירקסית לשמור על מאפייניה המיוחדים, מוצע להכיר ביישובים המפורטים בסוף החלטה זו כיישובים בעלי עדיפות לאומית, ולהעניק להם סיוע כמפורט בהחלטה זו. יצוין כי ליישובים הדרוזים בגולן נקבעה בהחלטת ממשלה מס' 1052 מיום 15.12.2013 תכנית פיתוח נפרדת, המותאמת לצרכיהם, מתוך תפיסה מדובר בצרכים השונים במהותם מהצרכים ומהמאפיינים של היישובים הדרוזים והצירקסיים הכלולים בתוכנית זו. כאמור בהצעת החלטה, ובשים לב לנסיבות הרלוונטיות ולמכלול החלטות הממשלה בעניין קידום יישובי המיעוטים, ניתן יהיה לשוב ולבחון את המשך ייחודם של היישובים הדרוזים ברמת הגולן במסגרת תכניות הפיתוח של מגזרים אלו.

עדיפות לאומית לעניין סעיף 37 להחלטה (סבסוד פתוח)

בהתייחס לסעיף 37 להחלטה, השיקול שביסודו הוא הצורך בצמצום פערים בין האזור או היישוב לבין אזורים או יישובים אחרים או בין קבוצות אוכלוסייה תושבות האזור או היישוב לבין קבוצות אוכלוסייה אחרות, זאת כאמור בסעיף 151(ב)(5) לחוק. בהחלטת הממשלה מס' 667 מיום 04.08.2013 הכריזה הממשלה על יישובים ואזורים כבעלי עדיפות לאומית בהתאם להוראות פרק כ"ו לחוק. זאת בהתאם לאמות מידה מסוימות – לרבות אזורי פריפריה (תוך שקלול מדד חברתי-כלכלי עם מדד פריפריאליות), ובמטרה להשיג יעדים מסוימים – ביניהם הגדלת האוכלוסייה באזורי פריפריה וצמצום פערי הזדמנויות.

מתוך היישובים האמורים שהוכרו כבעלי עדיפות לאומית, ליישובי הדרוזים והצ'רקסים וליישובי המיעוטים הנכללים בהחלטה מס' 667, מאפיינים ייחודיים המבדילים אותם מיתר יישובי העדיפות הלאומית שעל פי החלטה 667. על פי נתוני הלמ"ס, מרביתן המוחלט של רשויות המיעוטים והרשויות הדרוזיות והצ'רקסיות מצויות בדירוג סוציו-אקונומי נמוך. לכך מתווספת מצוקת הדיור ביישובי המיעוטים וביישובים הדרוזים והצ'רקסים אשר מהווה בעיה ייחודית בחומרתה כפי שעולה מנתוני משרד הבינוי והשיכון. באשר ליישובי המיעוטים – לצד מיעוט התחלות בנייה מזווחות, בשנים האחרונות ניכרת מגמה של עלייה במחירי הדיור. כך למשל, מסקר שנערך בנצרת, נמצא כי מחיר דירה ממוצע בשכונה חדשה שקול לכ- 190 משכורות ממוצעות במשק, כאשר הממוצע הארצי עומד על 139 משכורות.

אחד הנתונים המעידים על התפתחותו של שוק דיור ביישובי המיעוטים הנו המחסור בקרקעות מדינה בתחומיהן, שכן המקרקעין ביישובי המיעוטים הם בחלקם הארי קרקעות פרטיות. גם בקרקעות המדינה, שיעור מכרזי השיווק שנכשלו גבוה במיוחד. על פי ניתוח של נתוני משרד הבינוי והשיכון, בשנים 2005-2009 תוכננו כ- 200,000 יח"ד המתאימות לשיווק, מתוכן כ- 30,000 יח"ד ביישובי המיעוטים. בפועל, שווקו רק 20% מיחידות הדיור שתוכננו ביישובי המיעוטים לעומת 70% מיחידות הדיור שתוכננו ויועדו ליישובי המגזר היהודי.

בנוסף לכך, בכל הנוגע ליישובי הדרוזים והצ'רקסים – 70% מהקרקעות הן בבעלות פרטית וכ- 30% מהן בבעלות המדינה. בכמחצית מיישובי התכנית, לא היו שיווקים בקרקעות מדינה בעשור האחרון. באשר לקרקעות בבעלות פרטית, רמת הסחירות בקרקעות נמוכה ביותר וכמעט שלא מתקיימות עסקאות מכר. זאת שכן בחברה המסורתית הקמת בית מהווה תנאי לנישואין, והמשפחות שיש קרקע בבעלותן מנצלות אותן לצרכי המשפחה בהתאם לקצב התפתחותה. כתוצאה מכך, מצעירים רבים נבצר להקים בית. כפי שתואר לעיל, נתון נוסף המייחד את שוק הדיור בקרב יישובי התכנית ומקשה על התפתחותם הוא הימצאותם בטופוגרפיה הררית משופעת, ממנה נגזרות עלויות פיתוח גבוהות במיוחד. יוער כי מאפיינים אלו נכונים גם ליישובים דאליית-אל-כרמל ועוספיא, אשר לא נכללו בהחלטה 667, לא בשל מאפייניהם אלא בשל השתייכותם לנפת חיפה, כאמור לעיל.

סבסוד פיתוח תשתיות בבנייה חדשה הוא כלי שביכולתו לעודד התחלות בנייה, לסייע בהגדלת היצע הדירות ולהקל על מצוקת הדיור ביישובים האמורים. סבסוד פיתוח למשרתי כוחות הביטחון מקרב מגזר המיעוטים ניתן על פי החלטות ממשלה שונות כבר משנת 2008, נוכח החשיבות שנוצעת לעידוד שירות כאמור, ובשים לב גם לאבדן ההכנסה הנגרם

למשרתים בתקופת שירותם, ביחס לאלו שאינם משרתים ונכנסים לשוק העבודה מוקדם יותר.

על מנת לצמצם את הפערים האמורים, מוצע להכיר ביישובי התוכנית וכן ביישובי מגזרי המיעוטים שבאזורי העדיפות הלאומית כהגדרתם בהחלטת הממשלה מס' 667 מיום 4.8.2013, כיישובי עדיפות לאומית ולהעניק להם את הסיוע בתחום סבסוד הפיתוח המפורט בסעיף 37, וזאת לתקופה הקבועה בו.

רשימת היישובים הנכללים בתוכנית

שם ישוב	סוג ישוב	שם הרשות	אוכלוסייה (למ"ס 2013)
אבו סנאן	מועצה מקומית	אבו סנאן	13,045
בית ג'ן	מועצה מקומית	בית ג'ן	11,145
ג'ולס	מועצה מקומית	ג'ולס	5,975
דאלית אל-כרמל	מועצה מקומית	דאלית אל-כרמל	16,248
חורפיש	מועצה מקומית	חורפיש	5,874
יאנוח-ג'ת	מועצה מקומית	יאנוח-ג'ת	6,092
ירכא	מועצה מקומית	ירכא	15,806
כסרא-סמיע	מועצה מקומית	כסרא-סמיע	7,868
כפר כמא	מועצה מקומית	כפר כמא	3,117
מגאר	מועצה מקומית	מגאר	21,122
סאג'ור	מועצה מקומית	סאג'ור	3,943
עין אל-אסד	ישוב במועצה אזורית	מרום הגליל	863
עספיא	מועצה מקומית	עספיא	11,553
פקיעין (בוקייעה)	מועצה מקומית	פקיעין (בוקייעה)	5,486
ראמה	מועצה מקומית	ראמה	7,309
<u>ריחאנייה</u>	<u>ישוב במועצה אזורית</u>	<u>מרום הגליל</u>	<u>1,156</u>
		סה"כ	136,602

דברי הסבר

רקע כללי

כחלק ממכלול הפעילות של הממשלה לצמצום פערים, היא משקיעה מאמצים ומשאבים רבים לשם חיזוק האוכלוסייה הדרוזית והצירקסית במטרה לצמצם את הפערים בחינוך, תעסוקה, תשתיות, דיור ותחומים נוספים. פעילות זו מתבצעת, בעיקרה, באמצעות תכניות סיוע ייחודיות, שנבנו במענה לצרכים של האוכלוסייה האמורה. תכניות סיוע רב שנתיות כאמור מופעלות על ידי הממשלה החל משנת 1995. האחרונה בין תכניות רב שנתיות אלו נקבעה בהחלטת ממשלה מס' 2861 מיום 13.2.2011, במסגרתה השקיעה המדינה 681 מלש"ח בפיתוח ובקידום האוכלוסייה הדרוזית והצירקסית בין השנים 2011 - 2014. יצויין כי בסוף שנת 2014 אישרה הממשלה תוכנית חד שנתית לשנת 2015 (החלטת ממשלה 2332 מיום 14.12.2014). החלטה 2332 התבססה על עבודת המטה שביסוד הצעת ההחלטה של התוכנית הרב שנתית המוגשת להלן, ואשר נכללה כנספח להחלטה. ההחלטה 2332 נקבעה כתוכנית חד שנתית בשל המגבלות הנובעות מתקופת הבחירות לכנסת ה-20.

ביום 7.6.2015 התקבלה החלטת ממשלה מס' 59 שעניינה "תכנית לפיתוח ולהעצמת היישובים הדרוזיים והצירקסיים לשנים 2016 - 2020". בעת קבלת ההחלטה נקבע כי ייערך שינוי בתקופת הפריסה של התוכנית, שגובשה במקור לשנים 2016-2020, כך שתתייחס לשנים 2015-2019. במסגרת זו הוטל על משרד ראש הממשלה בתיאום עם משרד האוצר והמשרדים הרלוונטיים, ובהתייעצות עם פורום הרשויות הדרוזיות והצירקסיות, להשלים את פריסת התקציב המעודכנת לשנים 2015-2019. החלטה זו, המתקנת את הפריסה התקציבית, גובשה בהתאם, והיא מובאת לאישור הממשלה ומחליפה את החלטה מס' 59.

למרות המאמצים שהשקיעה המדינה בצמצום הפערים בין האוכלוסייה הדרוזית והצירקסית לבין האוכלוסייה בישראל, על מגזריה השונים, עדיין קיימים פערים משמעותיים בין האוכלוסיות. לפיכך, מחליטה הממשלה על הפעלת תכנית משלימה לקידום היישובים הדרוזיים והצירקסיים. בהחלטה זו ניתן דגש על מספר תחומים ובהם חינוך, תיירות, תחבורה, דיור, תכנון עירוני, עידוד תעסוקה ופיתוח מקורות הכנסה. התוכנית הוכנה לאחר לימוד מעמיק של הצרכים הייחודיים של האוכלוסייה הדרוזית והצירקסית, ונבנתה בשיתוף משרדי הממשלה השונים וראשי המועצות המקומיות הדרוזיות והצירקסיות, ועל בסיס הניסיון שנצבר מתוכניות סיוע קודמות.

הדרוזים בישראל הם עדה דתית מובחנת על בסיס אתני דתי. הדת הדרוזית הופצה במצרים ובטוריה הגדולה במאה האחת-עשרה. עם הופעתה נתקלה בהתנגדות אלימה. בעקבות זאת, ב-1047 הוכרז על סגירת ההצטרפות לדת, והעדה הפכה לעדה סגורה. בנוסף, בעקבות הרדיפות מהן סבלה העדה ועל מנת לשמור על ביטחונם וקיומם, התיישבו אנשי העדה באזורים מרוחקים ומבודדים, בסביבה קשה לגישה.

ב-1957 הוכרה העדה הדרוזית כעדה נבדלת הזכאית להקים מוסדות עדתיים עצמאיים, ובכלל זה בית דין דתי עצמאי. החברה הדרוזית ומנהיגיה שואפים לאינטגרציה פוליטית חברתית במדינה ובחברה הישראלית תוך שמירה על ייחודם הדתי והתרבותי.

מוצאם של הצירקסיים בארץ מצפון הקווקז והם מוסלמים סונים אך אינם ערבים. שפתם נקראת אדיגה והם מתגוררים בשני כפרים ריחניה וכפר כמא בגליל.

הדרוזים והצירקסים חיים בקהילות סגורות השומרות בקנאות על תרבותן הייחודית, תוך התבדלות משאר האוכלוסייה, לרבות אוכלוסיית המיעוטים. ככלל, בני הקהילה מתחתנים בתוך הקהילה ונשארים לגור בתוך כפריהם, ולא עוברים למקומות אחרים, מחשש לשלמות והישרדות הקהילה.

העדה הדרוזית והעדה הצ'רקסית קשרו את גורלן עם מדינת ישראל. הדרוזים והצ'רקסים חשים עצמם חלק מישראל. הם משווים את עצמם לאוכלוסייה היהודית ודוחים כל קישור בינם לבין שאר אוכלוסיות המיעוטים. אחוז המשרתים בצה"ל מבני העדה הדרוזית מגיע ל- 83% מתוכם 60% מתגייסים ליחידות הקרביות בצה"ל, אחוז גבוה מהאחוז באוכלוסייה הכללית (שעומד כיום על 75%). הגברים הצ'רקסיים משרתים גם הם בצה"ל מאז שנת 1958.

מאפיינים סוציו דמוגרפיים

נכון לסוף שנת 2013, מנתה האוכלוסייה הדרוזית בישראל כ- 136,000 איש, המהווים 1.7% מכלל אוכלוסיית המדינה. מסי משקי הבית עומד על 31,000, המהווים 1.4% מכלל משקי הבית בישראל. אוכלוסיית הצ'רקסיים מונה כ- 4,300 איש.

האוכלוסייה הדרוזית והצ'רקסית בישראל הנה אוכלוסייה צעירה בהשוואה לאוכלוסייה היהודית בישראל: הגיל החציון של הדרוזים הוא 26 לעומת 29.3 במגזר היהודי. אחוז הזכאים לבגרות בסוף שנת 2013 עמד על 64.4% במגזר הדרוזי-צ'רקסי לעומת 60% במגזר היהודי ו- 53.3% במגזר הערבי.

עוד יצוין כי הצעירים הדרוזים מתגייסים, על-פי-רוב, לשלוש שנים לפחות, ודוחים עקב כך לימודים אקדמאיים וכניסה לשוק העבודה. הדבר גורם להם לקשיים בהתמודדותם לאחר מכן בשוק העבודה, בגלל אובדן השנים ובגלל הפער בניסיון מקצועי ביחס למועמדים אחרים ממגזרי המיעוטים.

כאמור, בחברה הדרוזית התושבים אינם עוזבים את כפריהם ואין כמעט הגירה לערים. הצעירים ממשיכים לקיים את אורח חייהם בתוך המשפחה ובתוך הכפר. מאז שנת 1948 לא הוקמו יישובים חדשים לאוכלוסייה הדרוזית. יצוין כי בהמשך להחלטת הממשלה מסי' 5233 מיום 18.11.2012, בדבר קידום הקמת ישוב דרוזי חדש, החליטה המועצה הארצית לתכנון ובניה, ביום 5.1.2016, להמליץ על הקמת ישוב דרוזי חדש באזור אחוזת נפתלי. נתונים אלו מייצרים קשיים מוגברים במגזר הדרוזי, בהשוואה למגזר הערבי, שהוא מגזר גדול בהרבה, הכולל גם ערים והמאופיין גם בהגירה רחבה יותר בתוך יישובי המגזר ואל הערים במגזר וערים מעורבות ואחרות.

הבעיה המרכזית המעכבת את התפתחות היישובים ואשר משליכה במישרין על חיי התושבים היא חוסר זמינות קרקעות לבניה ועלויות פיתוח גדולות. חוסר זמינות הקרקעות היא תוצאה של גידול האוכלוסייה, קשיים בקידום תכניות תכנון ובניה וכן בשל העובדה שעל פי המסורת, הדרוזים והצ'רקסים אינם יכולים להתחתן כל עוד הם לא בנו בית. ואכן, בשנים האחרונות רבים מתושבי העדה אינם מתחתנים בשל חוסר היכולת לבנות בתים, ונשארים מאורסים לשנים רבות.

יצוין כי התכנון במגזר זה לא צפה את פני העתיד ולא התקדם בקצב המתחייב. על הרקע הזה בלטו בשנים האחרונות בעיות שונות כגון תופעת הבניה הבלתי חוקית, אי קידום שכונות חדשות בגלל העדר פתרונות קצה לביו, העדר איחוד וחלוקה בקרקע פרטית וסחירות נמוכה בקרקעות.

בנוסף, עקב המציאות הטופוגרפית של היישובים הדרוזים, הנמצאים באזורים הרריים ובתוך שמורות טבע, מוטלות עליהם הגבלות קשות בכל תחומי הבניה והפיתוח, ועלויות הפיתוח של הקרקעות ביישובים גבוהות במידה ניכרת מהממוצע הארצי.

מכלול הנסיבות המייחדות את המגזר הדרוזי והצ'רקסי הביאו ליצירת פערים בין היישובים הדרוזים ותושביהם לבין יתר היישובים במדינת ישראל, ובכלל זה אלו שהוגדרו כאזורי עדיפות לאומית בהחלטת ממשלה מסי' 667 מיום 4.8.2013. שותפות הגורל שנקמה בין המגזר הדרוזי והצ'רקסי למדינת ישראל ותרומתם לביטחון המדינה ולחוסנה של החברה, מעצימה את האופן בו נתפסים הפערים הקיימים בקרב תושבי היישובים.

התוכנית כוללת את יישובי המגזר הדרוזי והצ'רקסי המפורטים ברשימה שבהחלטה. בנוסף, כוללת התוכנית לעניין הסעיף העוסק בהקמת מבני דת את קבר נביא שועיב – יתרו בקרני חיטין, אשר אינו

שוכן בתחומי יישוב כלשהו ונמצא במועצה האזורית גליל תחתון. בשל הנסיבות האמורות הטיפול בתשתיות הביוב במקום לא בא על פתורו במסגרת החלטות ממשלה קודמות.

יצוין כי היישובים דאליית אל-כרמל, עוספיא ומעיאר נכללו גם בהחלטת ממשלה מס' 1539 מיום 21.3.2010 בנושא תוכנית החומש לפיתוח כלכלי של יישובים במגזר המיעוטים, אשר הכירה בהם כאזור עדיפות לאומית לעניין אותה החלטה והעניקה להם מגוון כלי סיוע בתחומי הפיתוח הכלכלי והמוניציפאלי, שלושת היישובים צורפו להחלטת הממשלה מס' 2332 מיום 14.12.15 ויצורפו להחלטה הנוכחית כחלק מהיישובים הדרוזים והצ'רקסים והטיפול בהם הועבר מהרשות לפיתוח כלכלי במגזר המיעוטים בחזרה אל אגף תכנון, פנים ופיתוח במשרד ראש הממשלה. בהחלטת ממשלה מס' 667 מיום 4.8.2014, קבעה הממשלה אזורים ויישובים שייקבעו כאזורי עדיפות לאומית. בכלל זה נמצאים כל יישובי התוכנית, זולת שניים, דאליית אל-כרמל ועוספיא, הנמצאים כאמור בנפת חיפה, ועקב כך לא נכללו בתחום אזורי הפריפריה בהחלטה 667 הנ"ל. עם זאת, יוער, כי הקריטריון הפריפריאלי בהחלטה 667 הנ"ל בחן והתייחס לנפות, ולא ליישובים בודדים. היישובים דאליית אל כרמל ועוספיא הם היישובים החלשים ביותר בנפה, ומאפייניהם אינם שונים מהמאפיינים של שאר היישובים הדרוזים והצ'רקסים, והם לא נכללו במפה לא בגלל מאפייניהם הנקודתיים, אלא בגלל מאפייני הנפה כולה.

יצוין כי בעיר שפרעם קיימת אוכלוסייה דרוזית מצומצמת (כ-14%). שפרעם נכללה בהחלטת ממשלה מס' 1539 הנ"ל, וגם בתוכנית ההמשך שהתקבלה ביום 21.12.2014 החלטת ממשלה מס' 2365 למגזר המיעוטים. מערכת החינוך בשפרעם אינה שייכת למינהל החינוך הדרוזי, ולכן גם הכללתה לענייני חינוך, אשר לא נכללו בהחלטות מס' 1539 ו-2365, אינה ישימה בנסיבות העניין.

כמו כן, בהחלטה לא נכללים ארבעת יישובי הדרוזים ברמת הגולן, שלהם מאפיינים ייחודיים, ואשר נכללים בתוכנית פיתוח ייחודית לשנים 2014-2017, שנקבעה בהחלטת ממשלה מס' 1052 מיום 15.12.2013. במקביל להחלטה הנוכחית, ובשים לב לנסיבות הרלוונטיות ולמכלול החלטות הממשלה בעניין קידום יישובי המיעוטים, ניתן יהיה לשלב ולבחון את המשך ייחודם של היישובים הדרוזים ברמת הגולן במסגרת תוכניות הפיתוח של מגזרים אלו.

סעיף 37 להחלטה עוסק בסבסוד הוצאות פיתוח תשתיות לבנייה חדשה, בשיעור של 90%, למשרתי כוחות הביטחון ביישובי התוכנית וביישובי מגזרי המיעוטים שבאזורי העדיפות הלאומית כהגדרתם בהחלטת הממשלה מס' 667 מיום 4.8.2013, וזאת החל ממועד קבלת החלטה זו ועד לסוף שנת 2020.

סבסוד פיתוח למשרתי כוחות הביטחון מקרב מגזר המיעוטים ניתן על פי החלטות ממשלה שונות כבר משנת 2008 ביישובי מיעוטים בצפון, ובהצעה הנוכחית מוצע להגדיר את התחום הגיאוגרפי שבו תינתן ההטבה ככזה הכולל את יישובי התוכנית וכן את כלל יישובי המיעוטים הנכללים במפת העדיפות הלאומית שנקבעה בהחלטת ממשלה מס' 667 הנ"ל.

ההטבה המוצעת תינתן למשרתי כוחות הביטחון, כהגדרתם בהצעה. יצוין כי כלל המשרתים מקרב אוכלוסיית המיעוטים, למעט האוכלוסייה הדרוזית והצ'רקסית, הם מתנדבים. באשר לאוכלי הדרוזית – אחוז המשרתים גבוה מהאוכל הכללי, כאמור לעיל. התנדבות לשירות בכוחות הביטחון, כמו גם שיעורי גיוס גבוהים, ונכונות להקדיש תקופה משמעותית לכוחות הביטחון, לעיתים תוך סיכון חיים, הן מגמות בעלות ערך חברתי שהמדינה מבקשת לעודד ולהוקיר, בין היתר באמצעות הטבות בתחום הדיור. מתן ההטבות מיועד גם לצמצם את הפער שנוצר לעיתים בין המשרתים בכוחות הביטחון ליתר האוכלוסייה וזאת, בין היתר, בשל אבדן ההכנסה הנגרם למשרתים בתקופת שירותם, ביחס לאלו שאינם משרתים ונכנסים לשוק העבודה מוקדם יותר.

בנוסף, יודגש כי מנגנוני הסבסוד הקבועים בהחלטה זו אינם באים לגרוע מכל מנגנון סבסוד אחר, לרבות זה הקבוע בהחלטת ממשלה מס' 4107 מיום 9.8.05 ובהחלטת ממשלה מס' 378 מיום 13.8.06.

בסעיף 37 הנייל, שעניינו סבסוד פיתוח למשרתי כוחות הביטחון מקרב אוכלוסיית המיעוטים, נערכו עתה מספר תיקונים, בהתייחס בין היתר להגדרת משרתי כוחות הביטחון, ובכלל זה לעניין הכללת המשרתים בשירות בתי הסוהר בגדר משרתי כוחות הביטחון, לעניין משך השירות המלא המהווה שירות מזכה, וכן לעניין משך השירות המזכה של לוחם או תומך לחימה, במטרה לאפשר מתן ההטבה גם למי ששחררו בשחרור מוקדם מחמת פציעה מבצעית, הכל כמפורט בהצעה.

יישום ההחלטה ייעשה בהתאם ובכפוף להוראות כל דין לרבות, בהקשרים הרלוונטיים, דיני התכנון והבניה.

תכנית העבודה של עיר ללא אלימות תתואם בהתאם להחלטות הממשלה הרלוונטיות לתוכנית זו

השפעות אפשריות להחלטה (כלכלה, חברה, סביבה וממשל)

ההחלטה צפויה לקדם את הכלכלה, הרווחה והרשויות המקומיות במגזר הדרוזי והצירקסי ובכך להביא לצמצום פערים בין מצבן של הרשויות האמורות לכלל האוכלוסייה.

עמדת שרים אחרים שההצעה נוגעת לתחום סמכותם

המשרד לביטחון פנים – תומך

משרד הבריאות - תומך

משרד החינוך- תומך

משרד התקלאות ופיתוח הכפר - תומך

משרד הכלכלה והתעשייה - תומך

המשרד לקידום הפריפריה הנגב והגליל - תומך

משרד הרווחה והשירותים החברתיים - תומך

משרד הבינוי והשיכון- תומך למעט לעניין תקרת הסבסוד בסעיף 37א להחלטה.

משרד התחבורה והבטיחות בדרכים- תומך

משרד התיירות - תומך

משרד התרבות והספורט - תומך

משרד התשתיות הלאומיות האנרגיה והמים - תומך

משרד הפנים – תומך

משרד האוצר- טרם התקבלה עמדתו

משרד הביטחון- תומך

חלופות להצעת ההחלטה

לא רלוונטי

החלטות קודמות של הממשלה בנושא החלטת הממשלה מס' 412 (ערב 1) מיום 30.8.2006

החלטת ממשלה מס' 2861 מיום 13.2.2011

החלטת ממשלה מס' 2332 מיום 14.12.2014

החלטת הממשלה מס' 5233 מיום 18.11.2012

החלטת ממשלה מס' 59 מיום 7.6.2015

עמדת היועץ המשפטי של המשרד יוזם ההצעה

מצ"ב

סיווגים

סיווג ראשי : 01ביצועי ;

תחום פעולה עיקרי : 02חברה וכלכלה ;

מוגש על ידי ראש הממשלה

כ"ו בטבת התשע"ו
07 בינואר 2016

היועצת המשפטית

ירושלים, כ"ו בטבת התשע"ו
7 בינואר, 2016

7971237234

חוות דעת משפטית הנלווית להצעת החלטה לממשלה ולוועדות השרים

נושא הצעת ההחלטה: תכנית לפיתוח ולהעצמת היישובים הדרוזים והצ'רקסיים לשנים 2015-2019

תמצית ההצעה בהתייחס להיבטי המשפטיים:

1. בהחלטת ממשלה מס' 59 מיום 7.6.2015 אישרה הממשלה תכנית רב שנתית לפיתוח ולהעצמת היישובים הדרוזים והצ'רקסיים (להלן – החלטה מס' 59).
  2. החלטה מס' 59 התקבלה בהתאם להוראות סעיף 151(א) לחוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה ליישום התכנית הכלכלית לשנים 2009 ו-2010), התשס"ט - 2009 (להלן: "החוק"), אשר קובע כי הממשלה רשאית להחליט כי אזור מסוים או יישוב מסוים הוא בעל עדיפות לאומית (להלן – "אזור עדיפות לאומית").
  3. בהחלטה מס' 59 פורטו השיקולים לקביעת יישובי הדרוזים והצ'רקסיים המנויים בה כיישובים בעל עדיפות לאומית, כאמור בסעיפים 151(ב)(5) לחוק. כמו כן הובאו הנתונים התומכים בהחלטה.
  4. בעת קבלת החלטה מס' 59 במליאת הממשלה נקבע כי ייערך שינוי בתקופת הפריסה של התוכנית, שגובשה במקור לשנים 2016-2020, כך שתתייחס לשנים 2015-2019. במסגרת זו הוטל על משרד ראש הממשלה בתיאום עם יתר הגורמים הרלוונטיים, להשלים את פריסת התקציב המעודכנת לשנים 2015-2019.
  5. הצעת החלטה זו, המתקנת את הפריסה התקציבית, גובשה בהתאם, והיא מובאת לאישור הממשלה ומחליפה את החלטה מס' 59. מעבר לשינויים בפריסה התקציבית, שנערכו לכל אורך ההחלטה, היא כוללת מעט תיקונים ותוספות לנוסח המקורי של החלטה מס' 59, כאשר המשמעותיות שבהן הן הוספת סעיף 32, שעניינו הפעלת בית יד לבנים, ותיקונים בנוסח סעיף 37, שעניינו סבסוד פיתוח למשרתי כוחות הביטחון מקרב אוכלוסיית המיעוטים.
- יצוין כי ההוראות שבסוד פיתוח למשרתי כוחות הביטחון מקרב מגזר המיעוטים חלות הן ביישובי הדרוזים והצ'רקסיים המנויים בהחלטה מס' 59 והן ביישובי מגזרי המיעוטים שבאזורי העדיפות הלאומית כהגדרתם בהחלטת הממשלה מס' 667 מיום 4.8.2013, ובהחלטה מס' 59 פורטו גם ההנמקות הרלוונטיות לעניין זה.
- התיקונים שנערכו בסעיף זה כוללים, בין היתר, הוראה המטילה על יו"ר מועצת מקרקעי ישראל (להלן- המועצה) להביא לאישור המועצה הצעה המוסיפה את המשרתים בשירות חובה בשירות בתי הסוהר להגדרת "משרתי כוחות הביטחון",

הקבועה בהחלטת המועצה הרלוונטית, אשר על בסיס ההגדרות המנויות בה ניתנת גם ההטבה שעניינה סבסוד הפיתוח, המעוגנת בהצעת ההחלטה. כן מוצע, להטיל על יו"ר המועצה לפעול לתיקון ההגדרה כך שמקבלי ההטבה יהיו מי ששרתו 24 חודשים לפחות במקום 16 חודשים.

בנוסף, מוצע לפעול לתיקון הגדרת "משרתי כוחות הביטחון", כמשמעותם לעניין הנחה בקרקע, כך שתכלול בנסיבות מסוימות, גם לוחם או תומך לחימה ששוחרר שחרור מוקדם עקב פציעה שאירעה במהלך אימון או פעילות מבצעית. תיקון זה יחול גם לעניין סבסוד הוצאות פיתוח כאמור בהצעת החלטה זו.

קשיים משפטיים, ככל שישנם, ודרכי פתרונם:

ביום 16.12.2015 הוגשה לבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק עתירה של המועצות המקומיות הדרוזיות בוקעתא, מסעדה ומגידל שמס שברמת הגולן, אשר מבקשות לצרף אותן לתוכניות שנקבעו ליישובי הדרוזים בהחלטות ממשלה מס' 2332 מיום 14.12.2014 ובהחלטה מס' 59 (בג"ץ 8676/15 מועצה מקומית בוקעתא ואח' נגד ממשלת ישראל ואח'). בהתאם להחלטת בית המשפט על המדינה להגיש תגובה מקדמית לעתירה עד לאמצע חודש מרץ 2016.

בהצעת ההחלטה לא נכללו יישובי הדרוזים ברמת הגולן, ונאמר לעניין זה, בין היתר, כי יישובים אלו, שהם בעלי מאפיינים ייחודיים, נכללים בתוכנית פיתוח ייחודית לשנים 2014-2017, שנקבעה בהחלטת ממשלה מס' 1052 מיום 15.12.2013. לצד זאת נאמר כי במקביל להחלטה הנוכחית, ובשים לב לנסיבות הרלוונטיות ולמכלול החלטות הממשלה בעניין קידום יישובי המיעוטים, ניתן יהיה לשוב ולבחון את המשך ייחודם של היישובים הדרוזים ברמת הגולן במסגרת תוכניות הפיתוח של מגזרים אלו.

בכפוף לכל האמור לעיל, ההצעה אינה מעוררת קשיים משפטיים.

עמדת היועצים המשפטיים של משרדים אחרים שהצעת ההחלטה נוגעת להם:

טיוטת הצעת ההחלטה הופצה ליועצים המשפטיים של המשרדים הנוגעים בדבר. הערות שהתקבלו הוטמעו בנוסח. עד למועד זה לא התקבלו הערות נוספות בהיבטים המשפטיים.

עמדת היועץ המשפטי של המשרד שהשר העומד בראשו מגיש את הצעת ההחלטה:

לאור כל האמור לעיל, אין מניעה משפטית לאישור הצעת ההחלטה.

בן / אהוד ארן

יעל כהן, עו"ד

סגנית בכירה ליועצת המשפטית